

5. Тарасун В.В., Хворова Г.М. Концепція розвитку, навчання і соціалізації дітей з аутизмом. Навчальний посібник для вищих навчальних закладів // За наук. ред. В.В.Тарасун – К.: 2004. –с.4-7.
6. Шульженко Д.І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: Монографія. – К., 2009. – 385 с.

УДК 376-056-313

ШЛЯХИ ОРГАНІЗАЦІЇ СЕНСОМОТОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ З СИНДРОМОМ ДАУНА В ПРОЦЕСІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Беркетова М. Г.

Інститут корекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

Стаття присвячена проблемі сенсомоторного розвитку дітей раннього віку з синдромом Дауна. Доведено, що ігрова діяльність сприяє корекції сенсомоторного розвитку дітей раннього віку з синдромом Дауна.

Статья посвящена проблеме сенсомоторного развития детей раннего возраста с синдромом Дауна. Доказано, что игровая деятельность содействует коррекции сенсомоторного развития детей раннего возраста с синдромом Дауна.

The article is sanctified to the problem of sensomotor development of children of early age with the Down's syndrome. It is well-proven that playing activity assists to the correction of sensomotor development of children of early age with the Down's syndrome.

Ключові слова: синдром Дауна, сенсомоторний розвиток, сенсомоторика, пальцева моторика, білатеральна координація.

Ключевые слова: синдром Дауна, сенсомоторное развитие, сенсомоторика, пальцевая моторика, билатеральная координация.

Key words: children with Dawn syndrome, mental defectiveness, sensory development, digit movement, coordination.

Як свідчать результати нашого констатуючого експерименту, діти раннього віку з синдромом Дауна істотно поступаються своїм одноліткам, що нормально розвиваються, по рівню розвитку сенсомоторної сфери. Недорозвинення сенсомоторної сфери негативно позначається на здатності дітей з синдромом Дауна досягати навколишній світ і гальмує їх розвиток. Тому важливим етапом нашого дослідження стало проведення експериментального навчання, в ході якого здійснювалася корекційна робота, спрямована на розвиток сенсомоторної сфери у дітей раннього віку з синдромом Дауна.

Дослідження виходить з теоретичних положень психологів про розуміння закономірностей психічного розвитку дитини як процесу привласнення їм суспільно-історичного досвіду людства [2, 4 та ін.]. Це привласнення відбувається в активній формі, в різних видах дитячої діяльності, і перцептивні процеси, формуючись в діяльності, самі є своєрідними перцептивними діями, спрямованими на обстеження навколишніх предметів і на адекватне відображення дійсності. Практична діяльність дитини і її вікові зміни істотно впливають на онтогенез людського сприйняття. Діяльність і перцептивні процеси, що входять до її складу, розвиваються не спонтанно. Їх розвиток визначається умовами життя і навчання, в процесі якого, як вказував Л. С. Виготський, дитина засвоює громадський досвід, накопичений попередніми поколіннями [2]. Дослідження орієнтується на положення психологів про предметну діяльність як провідну діяльність в ранньому віці, яка грає велику роль в розвитку сприйняття, орієнтування на властивості і якості предметів, а також служить основою для розвитку мови і становлення різних видів дитячої діяльності [4]; про роль навчання в розвитку дитини, який враховує його актуальний рівень і орієнтується на "зону найближчого розвитку", на його дозріваючі функції. У надрах предметної діяльності формуються вищі психічні функції (сприйняття, увага, пам'ять, мислення, мова, уява). Інтелектуальні операції у дитини виникають і оформляються в умовах безпосередньої дії з предметами. Навчившись користуватися предметом відповідно до його призначення, засвоєний спосіб дії переноситься ним в нові умови, змінюється відповідно до них, набуває узагальненого характеру [6].

Метою навчального експерименту була розробка змісту, методів і прийомів корекційно-педагогічної роботи по формуванню сенсомоторної сфери у дітей раннього віку з синдромом Дауна.

У навчальному експерименті використовувалися в поєднанні різні методи:

- наочні (спільні дії, наслідування, показ, зразок; спостереження; зорово-перцептивне обстеження

предметів);

- практичні (організація предметних дій дітей, обстеження предметів на полісенсорної основі, практичні проби, сенсомоторні ігри і вправи, ігрові проблемні ситуації);
- словесні (потішки, пісеньки, лічилки, вірші, казки, пояснення і інші).

Їх вибір і поєднання залежали від індивідуальних особливостей і можливостей дітей, а також від поставлених і вирішуваних педагогічних завдань.

Реалізація освітніх завдань відбивалася в змісті індивідуальних програм з сенсомоторного розвитку, складених нами на кожному дитині. При відборі змісту навчання ми ґрунтувалися на основних принципах корекційної педагогіки.

В цілях проведення корекційно-педагогічної роботи по формуванню сенсомоторної сфери у дітей раннього віку з синдромом Дауна були створені педагогічні умови, що включають: певний режим дня; адекватний характер спілкування і взаємодії педагога з дитиною; включення батьків в педагогічний процес; організацію предметно-розвиваючого середовища; проведення індивідуальних корекційно-педагогічних занять; розробку індивідуальних програм.

Адекватний характер спілкування і взаємодії дорослого з дитиною ґрунтувався на встановленні емоційно-особового контакту педагога з кожною дитиною. Емоційність дорослого стимулювала активність, підтримувала інтерес до предметів, грала інформативну роль в розвитку дітей. У навчальному експерименті враховувалися психофізіологічні умови для ефективного використання потенційних можливостей кожної дитини. Зайняття вибудовувалося з урахуванням індивідуальних інтересів малюків, використовувалися різні види взаємодії з кожним з них.

Важливою умовою в роботі з дітьми була організація дистанції у взаємодії з дитиною. Педагог займав позицію партнера по відношенню до дитини, встановлював візуальний контакт, чому сприяли відповідні меблі, місце проведення ігор (на килимі, в ігровому куточку, за столом).

Включення батьків в педагогічний процес здійснювалося поетапно. На початку експериментального навчання був проведений семінар для батьків вихованців, на якому педагог знайомив батьків з особливостями виховання і навчання дітей раннього віку з синдромом Дауна, розкривав важливу роль участі батьків в розвитку своїх дітей. Впродовж року з батьками проводилися різні форми роботи: індивідуальні консультації, навчальні тренінги з демонстрацією відеоматеріалів, організовувалися свята і розваги разом з дітьми, колективні і індивідуальні перегляди занять, круглі столи. Батьків навчали педагогічним прийомам і методам, що враховують індивідуальні особливості розвитку дитини, в цілях подальшого формування у неї інтересу до виконання запропонованих завдань.

Досягненню оптимальних результатів в корекційно-розвиваючій роботі з дітьми з синдромом Дауна сприяє організація розвиваючого середовища. Створення предметно-розвиваючого середовища було однією з необхідних умов організації зайняття. У організації предметно-розвиваючого середовища враховувалися: системний підхід до корекційно-розвиваючого навчання дітей з порушеннями в розвитку; сучасні уявлення про предметний характер діяльності, її роль і значення для розвитку психіки і особи дитини раннього віку; вік дитини і рівень її розвитку. Неодмінними умовами побудови розвиваючого середовища були реалізація ідей розвиваючого навчання і опора на особово-орієнтовану модель взаємодії між дорослим і дитиною. Організація розвиваючого середовища здійснювалася при дотриманні принципу поваги до потреб дитини, що припускає задоволення основних потреб – в русі, в пізнанні, в емоційному і діловому спілкуванні з навколишніми людьми.

Реалізація принципу обліку психофізичних і вікових особливостей дітей з синдромом Дауна вимагала такого підбору ігрового матеріалу і розміщення устаткування, щоб не утрудняти рухів дітей і давати їм свободу пересування в просторі, грати, займатися, не натикаючись на навколишні предмети. Для створення психологічного комфорту були використані засоби музичного супроводу, які дозволяли створити особливе музичне середовище, сприяючи зняттю емоційної напруги і спонукаючи дітей до активної діяльності.

Основними характеристиками розвиваючого середовища були: комфортність і безпека обстановки; забезпечення багатства сенсорних вражень і можливості для дослідницької діяльності.

Таким чином, була створена природна комфортна, затишна, раціонально організована обстановка, насичена різноманітними сенсорними подразниками і ігровими матеріалами.

Формою проведення корекційно-педагогічної роботи було індивідуальне зайняття, яке проводилося з кожною дитиною 2-3 рази в тиждень. Корекційна робота здійснювалася послідовно і систематично.

Відомо, що гра має найбільший розвиваючий потенціал [1, 5, 7 та ін.]. Важко переоцінити значення гри в сенсомоторному розвитку дітей. Тому в процесі корекційно-розвиваючої роботи ми використали різні ігри і ігрові вправи в якості засобу активізації сенсомоторного розвитку дітей раннього віку з синдромом Дауна: ігри і ігрові вправи, спрямовані на розвиток ручної умілості, функціональних можливостей кистей і пальців рук; ігри і вправи, спрямовані на розвиток сприйняття кольору, форми і величини предметів; ігри і вправи, спрямовані на розвиток

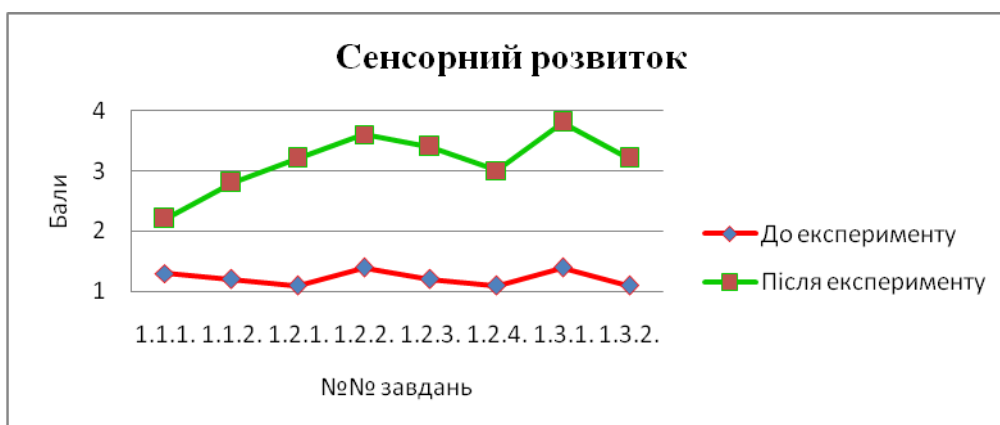
цілісного сприйняття і сприйняття просторових стосунків; ігри і вправи, спрямовані на розвиток тактильного сприйняття; ігри і вправи, спрямовані на розвиток дій, що співвідносять і гарматних дій.

В результаті проведення навчального експерименту були отримані дані, що вказують на позитивну динаміку у розвитку сенсорної і моторної сфер у дітей раннього віку з синдромом Дауна. Результати навчального експерименту приведені в таблиці 1, 2 і ілюстровані мал. 1, 2, 3, 4.

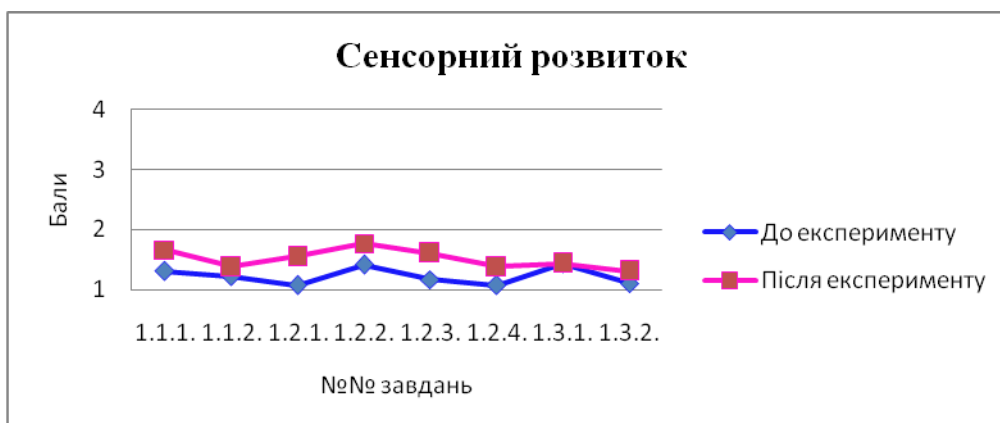
Таблиця 1.

Порівняльна характеристика середньогрупових показників сформованості уявлень про колір, форму, величину предметів у дітей раннього віку з синдромом Дауна по закінченню навчального експерименту (у балах)

Контингент дітей	Параметри оцінки		
	Колір	Форма	Величина
Експериментальна група	3,03	3,29	3,50
Контрольна група	1,52	1,58	1,39

Мал. 1. Зміна профілю показників сенсорного розвитку дітей раннього віку з синдромом Дауна експериментальної групи за час навчального експерименту

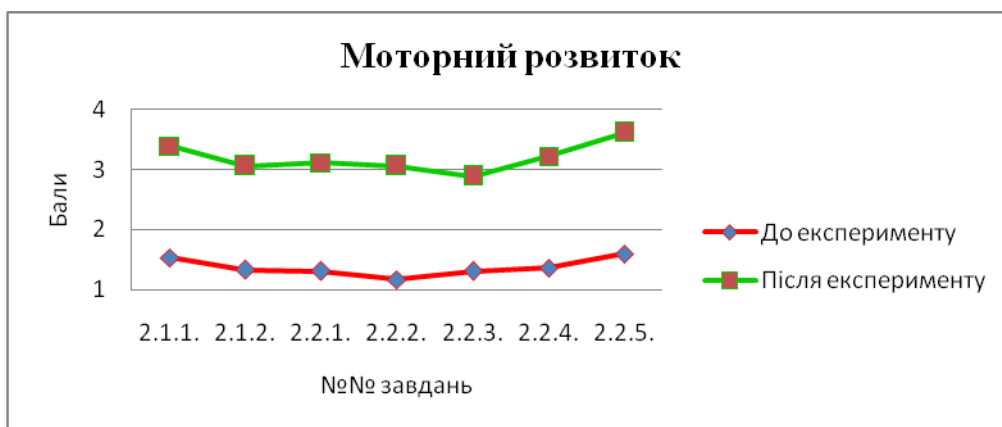

Мал. 2. Зміна профілю показників сенсорного розвитку дітей раннього віку з синдромом Дауна контрольної групи за час навчального експерименту

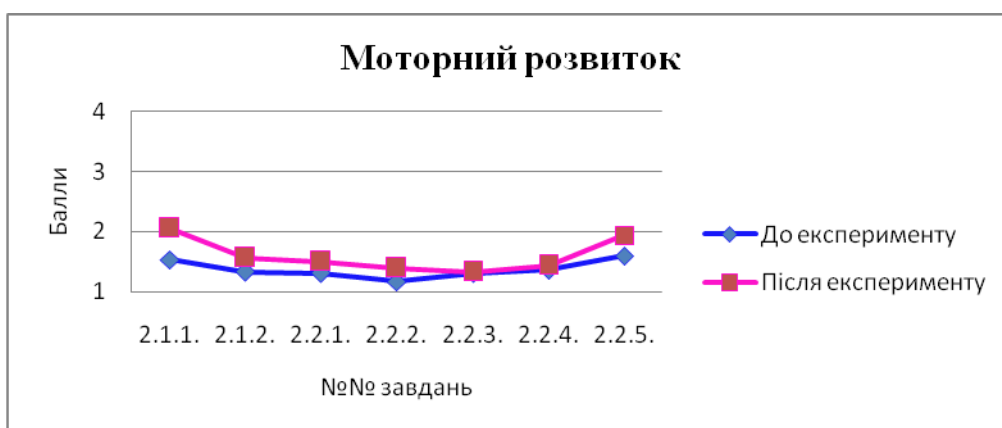
Таблиця 2.

Порівняльна характеристика середньогрупових показників розвитку ручної і пальцевої моторики у дітей раннього віку з синдромом Дауна по закінченню навчального експерименту (у балах)

Контингент дітей	Параметри оцінки	
	Якості ручної моторики (швидкість, спритність, точність, узгодженість рухів рук)	Функціональні можливості кистей і пальцевої моторики (тонкокоординовані рухи)
Експериментальна група	3,23	3,18
Контрольна група	1,81	1,52

Мал. 3. Вплив навчального експерименту на показники ручної і пальцевої моторики дітей раннього віку з синдромом Дауна експериментальної групи

Мал. 4. Зміна профілю показників ручної і пальцевої моторики дітей раннього віку з синдромом Дауна контрольної групи по закінченню навчального експерименту

Нами виявлена позитивна тенденція в розвитку сенсомоторної сфери дітей з експериментальної групи в порівнянні зі змінами цього показника у дітей контрольної групи. Можна бачити, що показники сенсомоторики, зареєстровані у розумово відсталих дітей експериментальної групи після закінчення навчального експерименту, в усіх завданнях значно краще, ніж у дітей контрольної групи.

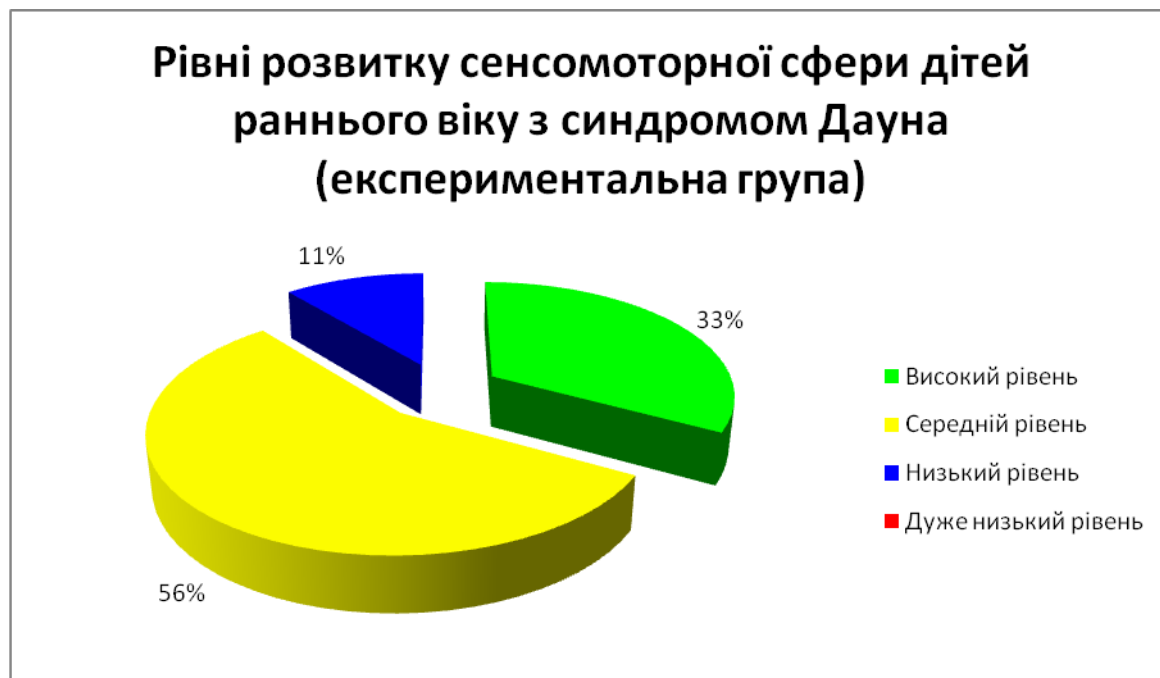
Порівняльна характеристика рівнів розвитку сенсомоторної сфери дітей раннього віку з синдромом Дауна експериментальної і контрольної груп до і після навчального експерименту приведена в таблиці 3.

Таблиця 3.

Порівняльна характеристика рівнів розвитку сенсомоторної сфери дітей раннього віку з синдромом Дауна експериментальної і контрольної груп до і після навчального експерименту (у %)

Рівні	Контингент дітей			
	ДСД (експериментальна група) n=18		ДСД (контрольна група) n=18	
	Момент виміру		Момент виміру	
	До	Після	До	Після
I - високий	0%	33%	0%	0%
II – середній	2%	56%	2%	3%
III – низький	28%	11%	28%	31%
IV – дуже низький	70%	0%	70%	66%

По закінченню навчального експерименту у дітей експериментальної групи сталися позитивні зміни в розвитку сприйняття, уваги, пам'яті, розумових процесів, зорово-моторної і білатеральної координації, а також значно покращали показники розвитку функціональних можливостей кистей і пальців рук. Нами виявлено, що навчальний експеримент сприяв значному і достовірному поліпшенню рівнів розвитку сенсомоторної сфери дітей раннього віку з синдромом Дауна з експериментальної групи (мал. 5,6).

Мал. 5. Рівні розвитку сенсомоторної сфери дітей раннього віку з синдромом Дауна експериментальної групи по закінченню навчального експерименту (у %)

Мал. 6. Рівні розвитку сенсомоторної сфери дітей раннього віку з синдромом Дауна **контрольної групи** по закінченню навчального експерименту (у %)

Достовірно поліпшення рівневих показників розвитку сенсомоторної сфери у дітей з експериментальної групи дозволяє зробити висновок про те, що вибрані засоби і методика їх застосування були ефективними стосовно дітей раннього віку з синдромом Дауна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бруни М. Формирование навыков мелкой моторики у детей с синдромом Дауна / Пер. с англ. А. Курт. – М.: Связь-Принт, 2005. – 212 с.
2. Выготский Л. С. Собрание сочинений: В 6 т. – Т. 2, 5. – М.: Педагогика, 1983.
3. Запорожец А. В. Значение ранних периодов детства для формирования детской личности // Принцип развития в психологии. – М., 1978. – С. 243 - 268.
4. Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. – 4-е изд., – М.: Изд-во МГУ, 1981. – 584 с.
5. Макаренко А. С. Книга для родителей. – К.: Радянська школа, 1987. – 384 с.
6. Эльконин Д. Б. Детская психология. – М.: Учпедгиз, 1960. – 328 с.
7. Эльконин Д. Б. Психология игры. – М.: Педагогика, 1978. – 301 с.

УДК: 373-056.263.064.2

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СПІВПРАЦІ ПЕДАГОГА-ДЕФЕКТОЛОГА З БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ

Бодруг Є.С.

вчитель-сурдопедагог дошкільної групи
Чернівецької загальноосвітньої школи-інтернату № 2,
вчитель вищої категорії, «Старший вчитель»

У статті розглядаються питання, які розкривають теоретичні основи спілкування сурдопедагога з батьками дітей з вадами слуху дошкільного віку.

В статті розглядаються питання, які розкривають теоретичні основи спілкування сурдопедагога з батьками дітей з вадами слуху дошкільного віку.

Questions that expose theoretical bases of communication of teacher of deaf children with the parents of children with hearing impairment of preschool age are examined in this article.